

Francie a NATO

(referát)

Základními prvky francouzského konceptu obrany jsou národní nezávislost, budování autonomní Evropy a celosvětové ambice. Integraci v rámci ES nebo NATO chápe Francie pouze jako podkopávání nezávislého francouzského národa a převádění jeho bezpečnosti ostatním. Jádrem jejího bezpečnostního vzoru je proto suverenita, na rozdíl např. od Německa. Francie je proponent společných struktur a mezivládních styků, zatímco Německo dává přednost federativnímu, více integračně orientovanému sblížení se. Paradoxně k tomuto postoji Paříž navazováním přátelských styků sleduje motto „Když je nemůžeš porazit, přidej se k nim!“, a do transatlantického integračního schématu vstoupila právě v době, kdy byly USA pokládány v NATO za dominantní a hegemónní sílu.

Postavení v Radě bezpečnosti je pro Francii klíčové, jelikož díky právu veta může hrát vlastní hru a zdůrazňovat rozdílné postoje oproti USA. Francie se uvědomuje obrovskou sílu USA a charakterizuje je jako prvotní mezinárodní problém kvůli jejich neochotě dělit sílu. Francie podporuje renovaci světového řádu 21. století pomocí reformy a restrukturalizace světových institucí. Prezident Chirac navrhl v OSN sedm základních principů – předpoklad pro vedení globální „kolektivní suverenity“.

Konec studené války si vyžádal skutečnou reformu NATO a vytvoření možnosti vybudovat autonomní evropskou bezpečnostní a obrannou iniciativu. Od Londýnského summitu NATO v 1990 je Paříž ostře proti zpolitizování NATO, které chápe jako čistě vojenskou organizaci; ZEU pak jako budoucí vojenskou větev mimo NATO. Byla vytvořena Severoatlantická rada pro spolupráci (NACC). Prudké srážky v Bosně a Hercegovině byly hlavním důvodem navázání přátelštějších vztahů. Francie souhlasila s širokou úlohou NATO, souhlasila také s úlohou NATO v oblasti krizové správy v rámci Petersberských úkolů (humanitární a záchranné úkoly, peacekeeping, peacemaking). Základní rozhodnutí NATO z 1994 umožnilo přistoupení pro nové členy ze střední a východní Evropy. ZEU jim následně nabídla postavení přidružených partnerů. V květnu 1999 se Polsko, Česká republika a Maďarsko staly členy NATO.

Mitterand sledoval strategii budování autonomní evropské bezpečnostní a obranné iniciativy vně NATO, přes ZEU. Evropská neschopnost reagovat na konflikt v bývalé Jugoslávii měla za následek změnu ve francouzském chápání NATO. Přestalo být překážkou, ale stalo se nezbytným nástrojem pro vytvoření evropské bezpečnostní a obranné identity.

Politicko-vojenské sblížení Francie a NATO

Francie NATO považuje za tradiční orgán kolektivní obrany a nikdy si nebyla ochotna připustit zvláštní postavení Spojených států v této organizaci. S koncem Studené války se role NATO poněkud změnila a bylo nutné definovat jeho význam také v oblasti politické.

Sblížení Francie a NATO na vojensko-politické úrovni je zřejmé z několika faktů, tak např.:

- jednotky Eurocorps byly vyčleněny z velení NATO se zdůvodněním, že mohou podléhat pouze velení Západoevropské unie. Nakonec Francie přistoupila na to, že se zapojí do operací NATO za zvláštních podmínek. Tak Francie vlastně vyšla NATO na jednu stranu vstříc, na druhou stranu přestaly Eurocorps spadat pod NATO (i když německé jednotky mu nadále formálně podléhaly). V květnu 1999 Francie a NATO souhlasily s přeměnou Eurocorps na European Reaction Corps.
- Francie spolupracovala s NATO na Balkáně – zpočátku operovaly námořní síly NATO a WEU odděleně, až v červnu 1993 se spojily pod velením společného orgánu podléhajícímu politickým autoritám NATO i WEU. Francie vytvořila speciální misi na Balkáně, která se připojila k vojenským strukturám NATO; účastnila se evakuace průzkumných oddílů Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě z Kosova i dalších společných operací; nejen že se aktivně podílela na operacích Spojených sil, ale ovlivňovala jejich průběh z té nejvyšší politické úrovně. Zpráva francouzského senátu hovoří o bezproblémové spolupráci s Aliancí především v oblasti politické.

Francie považovala dosavadní vojenskou integraci nejen za neslučitelnou s koncepcí politické kontroly a autonomie státu, ale také s nutností reagovat v případě, že bude třeba čelit problémům, které nejsou popsány v článku 5. NATO mělo být transformováno v duchu této myšlenky. Ale brzy po Bruselském summitu v roce 1994 se objevily zásadní rozpory mezi Francií a NATO Francie namítala, že není garantována přiměřená politická kontrola Vrchního velitele spojených ozbrojených sil NATO v Evropě. Preferovala to, aby Společné smíšené úkolové síly nespádaly přímo pod spojenecké velení, což by umožnilo participovat také jiným národům. USA se tato myšlenka samozřejmě příliš nezamlouvala...

V roce 1996 byl v Berlíně přijat kompromis, který akceptoval evropské velení, které nebude muset přijímat rozhodnutí v závislosti na NATO. Francouzský ministr obrany to tehdy označil za velký krok ke skutečné renovaci NATO. USA tak vlastně přijaly francouzskou představu o přímé politicko-vojenské spolupráci; vznikla politická koordinující skupina a orgán na podporu Vojenského výboru, který se měl zabývat směrnicemi nesouvisejícími s článkem 5. O tři roky později se spojenci usnesli nad rámcovým dokumentem, podle kterého jsou uvolňovány finanční prostředky NATO a USA Západoevropské unii.

Snahou Francie bylo zviditelnit rozdělení moci mezi Evropou a USA. Prvním úspěchem bylo tedy zasedání NATO v Berlíně. Vrchnímu velitelství spojených ozbrojených sil NATO v Evropě bylo uznáno zvláštní postavení, vojenské síly NATO měly být k dispozici také Západoevropské unii. I když byl Berlínský kompromis výrazným ústupkem USA, které tímto považovaly věc za vyřešenou, pro Francii znamenal teprve začátek. Francie reagovala na americká postoj zpomalováním procesu sblížování.

Už Petersburská deklarace z roku 1992 kladla za cíl rozvoj operačních možností, proto měly být založeny nové instituce. Jako záruku politické moci navrholo německé předsednictví v EU na zasedání Rady Evropy v Cologne toto:

- setkání General Affair Council by se měli účastnit ministři obrany

- měl být vytvořen politický a bezpečnostní výbor, který měl plnit podobnou úlohu v EU jako Severoatlantická rada
- také měl vzniknout vojenská výbor i vojenská posádka

Tato myšlenka měla být realizována v roce 2000, Francie se ale přesvědčila, že navázat užší politické vztahy s NATO bude problematické.

Jaderná spolupráce

Dosažení jaderné prestiže dovolilo Francii v roce 1966 opustit spojenecké vojenské struktury a započít se snahou o dosažení vlastní obranné politiky. V 70. a 80. letech byly učiněny některé kroky směrem ke vzájemné spolupráci, ale spíše ze strany NATO a USA. V Ottawské deklaraci z roku 1974 se ministři zahraničí Aliance poprvé zmiňují o francouzské a britské jaderné síle a dávají najevo, že chtějí přispět k posílení vztahů. Z USA se do Francie od 70. let dostávala spousta technologií, takže určité tajné spojení jistě fungovalo.

Změny v mezinárodní bezpečnostní situaci v poslední dekádě vedly k úpadku významu jaderného potenciálu. Jaderné soupeření mezi Francií a USA se přeměnilo na politické zastrašování. Francie se účastnila snah o jaderné odzbrojení Jižního Pacifiku a Afriky. Odzbrojování probíhalo i na vlastním území. Důvody posunu v nukleární politice přitom byly strategické, finanční, technické ale i politické. Navzdory všem změnám politického prostředí byl význam jaderné síly nadále důležitý, jaderný arzenál měl stále význam z hlediska národní identity a politického vlivu v Evropě.

V roce 1995 započala jednání o využití francouzského jaderného arzenálu na evropskou obranu, počítalo se s úlohou Velké Británie, Francie ale i Německa. V roce 1996 německá a francouzská vláda souhlasily se společným strategickým konceptem a zajistily tak budoucí jednání o významu jaderné obrany v kontextu evropské obranné politiky.

Francie si jednání o spolupráci představovala jako dialog dvou rovnocenných partnerů, kterým jde o společnou věc – strategickým cílem bylo umožnit Francii držení jaderných zbraní v souvislosti s rostoucím významem Evropské bezpečnostní a obranné identity, navíc USA se hodil další spojenec pro spolupráci v Evropě.

Paříž dala najevo, že začlenění do Skupiny pro jaderné plánování NATO je uzavřenou otázkou, ale že se však nebrání spolupráci se Severoatlantickou radou. Návrh na vznik Skupiny pro jaderné plánování při WEU byl odmítnut. Francie s NATO spolupracovala v mnoha oblastech, hlavním problémem však byla americká opatření proti šíření zbraní, která se neslučovala s francouzskou politikou úderné síly. Francie považuje vyzbrojování zbraněmi hromadného ničení za důležitý cíl a kooperaci v této oblasti za nutnou. Francie také zasedá ve Skupině pro otázky řízení zbraní hromadného ničení.

Snaha o spolupráci je ze strany USA motivována snahou o posílení mezinárodního programu nešíření jaderných zbraní. Ze strany Francie to pak je tlak mezinárodního prostředí a snaha zmírnit technologickou propast mezi zeměmi. Shoda nepanuje ani na půdě Severoatlantické rady ani WEU. Francie dala najevo, že má zájem spolupracovat v jaderné oblasti a že to je slučitelné jak s francouzskou obrannou politikou tak s autonomní evropskou bezpečnostní strukturou.

Shrnutí

Snaha připravit USA o jejich pozici nezabránila spolupráci mezi USA a Francií. Spolupráce nám poskytuje příležitost vyměnit něco za něco a tak dosáhnout i rychlejších změn v mezinárodním prostředí. Je zřejmé, že existuje snaha o sblížení s Aliancí v politické, vojensko-politické a dokonce i v nukleární oblasti. Zatímco politické sblížení stagnuje, praktická vojenská kooperace je na vzestupu. Francie připravila půdu pro radikální vojenskou

reformu v roce 1996, jejímž výsledkem nebyl jen vznik speciálních zásahových jednotek ale také nových struktur velení pro operace se spojenci.

Co se týká jaderné oblasti, míra spolupráce Francie s Velkou Británií a USA v 90. letech vzrostla, Francie ale není stále ochotna vstoupit do odpovídajících orgánů NATO. Pro Francii jsou klíčové dva principy – na jednu stranu se snaží přiblížit NATO, na druhou stranu usiluje o implementaci gaullistických principů.

Na otázku, zda postupná změna alianční politiky odpovídá francouzskému bezpečnostnímu paradigmatu tedy lze odpovědět, že ano, protože přibližování s sebou nese jisté výhody – např. možnost sdílení technologií, Francie má větší vliv na reformaci NATO a jeho zásahy, také legitimitu francouzské politiky může být posílena.

Aby Francie dosáhla těchto zisků, musí také něco obětovat. Jednotné silnější a asertivnější Německo navrhuje urychlení evropské integrace, ale jak zároveň uchránit státní suverenitu? Spojené státy jsou jedinou mocností s tendencí k unilateralismu, jak se s nimi však vyrovnat bez integrované Evropy? Bylo by dobré zanechat Severoatlantické integrace kvůli zachování státní suverenity, aby tak vznikla silná Evropa se slabými institucemi nebo naopak – je možné vystavět silné evropské instituce bez změny francouzského bezpečnostního paradigmatu národní suverenity? Jednota by byla zachována, pokud by se Francie vrátila do NATO, ale bylo by to slučitelné s Gaullovým bezpečnostním paradigmatem?

Navzdory problémům, přístup Francie nastartoval změnu – je pomalá, mění mezinárodní prostředí a ovlivňuje evropskou integraci. Pro úspěch francouzské myšlenky je rozhodující, kdo z evropských partnerů Francie akceptuje rozhodnutí Rady Evropy z Cologne a Helsinek pro posílení evropské obranné a bezpečnostní politiky.